

ZELENE KNJIŽNICE I ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

Daniela GRAČAN

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Primorska 46,
Opatija, Hrvatska
danielag@fthm.hr

Iva KOVAČEVIĆ MELINČEVIĆ

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Primorska 46,
Opatija, Hrvatska
ivak@fthm.hr

Romina AGBABA

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Primorska 46,
Opatija, Hrvatska
romina.agbaba@fthm.hr

Sažetak

U današnjem ubrzanom i digitalnom dobu, u kojem su različite krizne situacije sve češće, održivi razvoj neizostavan je čimbenik budućeg razvoja turizma. Nužno je poticati i razvijati svijest o održivom razvoju, kod svih generacijskih skupina pa tako i u sklopu visokoškolskih ustanova. Na Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, osim studijskog programa i kolegija kojima je tematika održivi razvoj, veću osviještenost potiču i knjižnice koje imaju posebne opširne odjeljke i održavaju razne radionice o održivom razvoju. Cilj rada je na temelju provedenog istraživanja, donijeti zaključke o percepciji studenata o održivom razvoju te istaknuti doprinos koncepta zelene knjižnice na okružje u kojem se studenti nalaze. Istraživanje je pokazalo da studenti primjenjuju osnovne postulate održivog razvoja, međutim najveći dio ispitanika ne poznaje u potpunosti koncept zelene knjižnice. U okviru okolišnih izazova studenti najveću važnost pridaju pravilnom odlaganju i recikliranju otpada. U budućnosti bi trebalo povećati svijest o konceptu zelene knjižnice među studentima turizma kroz radionice, edukacije, predavanja, kako bi se bolje razumjela važnost i utjecaj održivog razvoja na okoliš.

Ključne riječi: turizam, održivi razvoj, zelene knjižnice, studenti

Ključna poruka rada: Održivi razvoj ključan je za budućnost turizma, a zelene knjižnice, kao središta edukacije i promicanja ekološke svijesti, imaju važnu ulogu u tom procesu. Istraživanje među studentima pokazuje kako primjenjuju osnovne postulate održivog razvoja, ali je svijest o konceptu zelenih knjižnica još uvijek niska. Nužno je povećati informiranost o zelenim knjižnicama putem radionica, edukacija i predavanja kako bi studenti bolje razumjeli važnost održivosti i njen utjecaj na okoliš.

1. Uvod

Zabrinutost izazvana klimatskim promjenama i globalnim zatopljenjem u posljednjim desetljećima te njegovim štetnim učincima inicirala je potrebu za promišljanjem na svim razinama društva o održivom razvoju. Posljedično, održivost, posebice u turizmu i zelene knjižnice dobivaju na značajnosti u različitim znanstvenim i stručnim publikacijama odražavajući sve veći interes za zelenom revolucijom u raznim područjima (Shahzeb i Subhajit, 2023). Posljednjih godina, ističe se značaj i potencijal zelenih knjižnica u promicanju održivosti i ekološki osviještenog ponašanja. Čadovska i Tkalčić (2017) ističu kako se ekologija i održivi razvoj pojavljuju kao važne teme 70-ih godina 20. stoljeća, a njihov se značaj povećao nakon Konferencije Ujedinjenih naroda o ljudskom okolišu u Stockholmu 1972. godine. Te iste godine je Hrvatska donijela *Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine* (Dragaš, 2017), kao temeljni dokument za daljnje međunarodne inicijative po pitanju održivog razvoja. Održiva knjižnica¹ osmišljena je da maksimalno smanji negativan utjecaj na okoliš i maksimalno poveća kvalitetu uvjeta u interijeru pažljivim odabirom lokacije, korištenjem prirodnih građevnih materijala i biorazgradivih proizvoda, čuvanjem resursa (vode, energije i papira) i odgovornim korištenjem vode (recikliranje itd.). S obzirom na fizičku infrastrukturu i na potrošnju resursa, knjižnice mogu negativno djelovati na okoliš. No, s druge strane, racionalnim korištenjem energije i vode, minimiziranjem stvaranja otpada i poticanjem ekološke pismenosti knjižnice mogu postati održive (Shahze i Subhajit, 2023).

Cilj je rada utvrditi ulogu i značaj zelenih knjižnica na temelju pregleda najznačajnijih relevantnih istraživanja te procijeniti da li su održive prakse uspješno implementirane u tim knjižnicama. Važno je i identificirati ključne izazove s kojima se knjižnice suočavaju u provedbi održivih praksi te utvrditi postojanje statistički značajnih razlika u ocjenama važnosti pojedinih okolišnih izazova s obzirom na socio-demografske karakteristike ispitanika.

Svrha rada je pružiti smjernice za planiranje obrazovnih aktivnosti i programa u fakultetskim knjižnicama, s posebnim naglaskom na promicanje i razvoj svijesti o važnosti očuvanja okoliša i pitanja održivog razvoja turizma. Kroz različite obrazovne sadržaje i programe, knjižnice će odigrati značajnu ulogu u promicanju ekološke svijesti, ali i biti podrška održivom razvoju cijele zajednice i svih njezinih članova.

Rad doprinosi teorijskoj i empirijskoj nadopuni postojećih istraživanja o održivim knjižnicama te se želi potaknuti knjižnice i njihove djelatnike na ekološki odgovorno i održivo ponašanje.

¹ Prema Online Dictionary for Library and Information Science, održiva knjižnica (engl. *sustainable library*)

2. Zelene knjižnice – pregled i analiza

Globalizacija je stavila fokus na očuvanje okoliša, kada na važnosti dobiva koncept zelenih i održivih knjižnica. Osim što predstavljaju središta znanja i učenja, uloga knjižnica očituje se i u zagovaranju održivosti i promicanju ekološki osviještenog ponašanja. Upravo usvajanjem i primjenom održivih praksi, knjižnice mogu smanjiti svoj utjecaj na okoliš, očuvati resurse i potaknuti ekološku svijest među korisnicima i studentima (Shahzeb i Subhajit, 2023).

Ideju i projekt zelene knjižnice u Hrvatskoj je pokrenulo Knjižničarsko društvo Istre 2011. godine, s ciljem educiranja javnosti i širenja svijesti o održivom društvu. Naglašena je potreba za zaštitom okoliša, posebno putem web stranice projekta, dokumentarnih emisija, stručnih predavanja, tribina i predstavljanja knjiga ekološke tematike. Hrvatske knjižnice uključile su se u program društvene odgovornosti i provedbe održivosti planiranjem i provedbom različitih aktivnosti putem informacija i obrazovanja za održivi razvoj, zelene pismenosti i održivog razmišljanja u društvu, na ekonomskoj i ekološkoj razini (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021).

Godine 2012. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu otvorila je prvi *Green Knjižnica energetske učinkovitosti* (GEEL), zbirku materijala koja okuplja stručne publikacije i brošure izdane u sklopu provedbe projekta *Promicanje energetske učinkovitosti u Hrvatskoj*. Dvije godine nakon, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek organizirala je niz radionica Permakulture u gradovima. Udruga u Splitu osnovala je Radnu skupinu za zelene knjižnice u svrhu promicanje održivog razvoja i zaštite okoliša kroz knjižnične programe na nacionalnoj razini. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila je 2016. projekt *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* koji je pokrenut radi edukacije i senzibiliziranja korisnika, osobito učenika, za zaštitu i očuvanje prirode i okoliša, odnosno prirodnih resursa kao važnog elementa hrvatske kulturne baštine. U studenom 2018. godine, na prvoj međunarodnoj konferenciji o zelenim knjižnicama *Let's Go Green!* predstavljeni su najnoviji trendovi u razvoju zelenog knjižničarstva i ekologije te su razmijenjena brojna korisna iskustva i primjeri dobre prakse (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021). Ovakvi trendovi i prakse u zelenom knjižničarstvu odražavaju širi cilj zelenih knjižnica, odnosno smanjenje negativnih utjecaja na okoliš i povećanje kvalitete istog, korištenjem prirodnih građevinskih materijala i biorazgradivih proizvoda, očuvanje resursa poput vode, energije, i papira, kroz pravilno odlaganje i recikliranje (Tanzin i Mostak Gausul Hoq, 2024). Istraživanje od Tanzin i Mostak Gausul Hoq (2024) pokazalo je kako je samo četvrtina ispitanika čula za zelenu knjižnicu, većina ispitanika u velikoj mjeri se slaže da tehnološke prepreke, institucionalna pravila i norme te financijske prepreke predstavljaju glavne izazove za pretvaranje u zelenu knjižnicu.

Knjižnice trebaju biti uzori po održivosti, educiranjem korisnika o pitanjima zaštite okoliša kako bi doprinijeli ekološki osviještenijem društvu. To uključuje ekološki prihvatljivu

gradnju, ozelenjavanje objekata, ponudu održivih knjižničnih usluga i ekološki prihvatljive prakse unutar knjižnice (Antonelli, 2008; Pagore i Chalukya, 2022).

Bangar (2018) u svom radu ističe uvjete, ulogu knjižničara te značajke i inicijative zelenih knjižnica u Indiji. Naglašava potrebu za upoznavanjem knjižničara s trendovima održivosti i kreiranju prostora u knjižnicama koji će predstavljati primjer zelene prakse. Slično tome, Gupta (2020) konceptu zelenih knjižnica pristupa holistički, navodeći kako poslovanje knjižnica treba uključivati zelene prakse kroz zeleni dizajn gradnje, razvoj zelene zbirke te programe opismenjavanja i usvajanje inovativnih tehnologija. S obzirom na ove perspektive, drugi autori također doprinose razmatranju zelenih knjižnica kroz različite pristupe i naglaske. Rad od Shukle i suradnika (2021) govori o uvjetima, standardima, značajkama, zelenim zgradama knjižnica i inicijativama u Indiji. Uz navedeno, opisuju utjecaj promjene okoliša na knjižnične resurse i programe, naglašavajući potrebu da knjižnice kroz različite programe i projekte trebaju preuzeti inicijative da postane zelene. Bitno je istaknuti i Khromiakov rad (2022), u čijem fokusu je implementacija zelenih tehnologija u knjižnicama, s naglaskom na ulogu zelenog dizajna te pretvaranja knjižnice u moderne i relevantne društvene prostore.

Ayani, Tella i Enakrire (2024) ističu kako knjižnice u razvijenim zemljama postižu značajan uspjeh kroz projekte zelenih zgrada, angažman zajednice, suradnje, proširenje digitalnih resursa i inovativne inicijative u pismenosti o klimi. Li i Yang (2023) došli su do zaključka kako su primjena informacijske tehnologije ali i korištenje zelene prakse u knjižnicama, jedne od najznačajnijih tema novijih istraživanja.

Zelena pismenost ključna je u razumijevanju i rješavanju opisanih problema i podrazumijeva proces u kojem će pojedinci i institucije stjecati znanja, vještine i odlučnost da se problemi okoliša rješavaju širenjem svijesti o održivom razvoju. Svi sektori obrazovanja i znanosti aktivno sudjeluju u zelenoj pismenosti, uključujući i knjižnice kao ustanove koje su središta informiranja i obrazovanja. Svojim korisnicima, ali i promicateljima novih ideja, usluga i aktivnosti knjižnice mogu doprinijeti rješavanju problema održivosti (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021). Biti ekološki pismen znači imati svijest o okolišnim pitanjima. Održiva knjižnica koristi ekološki prihvatljive metode u svom upravljanju, digitalizira svoju zbirku i osigurava jednostavan pristup materijalima vezanim uz održivost (Latif i sur., 2023).

3. Uloge zelenih knjižnica i knjižničara

Program održivog razvoja do 2030. godine ili Agenda 2030. obuhvaća 17 ciljeva održivog razvoja (*Sustainable Development Goals*) koji pozivaju sve zemlje na promicanje prosperiteta i zaštitu planeta (Ferčić, 2023), pa tako i knjižnice i druge obrazovne institucije koje mogu pomoći u povećanju ekološke pismenosti (Latif i sur., 2023) te se civilno društvo želi potaknuti na sudjelovanje i na njihovo provođenje (Briant, 2015).

Održivi razvoj podrazumijeva balans između ekonomskog i društvenog razvoja, uz očuvanje prirodnih resursa za buduće generacije. Knjižnice, imaju važnu ulogu u zelenoj pismenosti te promicanju znanja o održivom razvoju te su pokretači promjena koje mogu značajno doprinijeti rješavanju pitanja održivosti i postizanju ciljeva UN-ove agende 2030 za održivi razvoj kroz nove usluge i djelatnosti (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021).

Temeljem navedenog proizlaze neke od najznačajnijih uloga zelenih knjižnica (Shahzeb i Subhajit, 2023):

- ▶ *Vodstvo u zaštiti okoliša:* Zelene knjižnice imaju ključnu ulogu u provođenju zaštite okoliša unutar svojih zajednica i promicanju održivih praksi među korisnicima knjižnice.
- ▶ *Širenje znanja:* upravljaju zbirkama i resursima o održivosti, pružajući informacije i resurse koje će povećati ekološku osviještenost i potaknuti inicijativu za akcijom.
- ▶ *Obrazovanje zajednice:* Zelene knjižnice organiziraju obrazovne programe i radionice kako bi poboljšale ekološku pismenost, potaknuli pojedince da donose informirane izbore i usvojili održiva ponašanja.
- ▶ *Održivo upravljanje resursima:* Zelene knjižnice primjer su učinkovitog korištenja i upravljanja resursima kao što su energija i voda.
- ▶ *Zagovaranje i nadahnuće:* zagovaraju održivost i nadahnuju druge knjižnice, organizacije i pojedince da prihvate zelene prakse i u većoj mjeri doprinesu održivoj budućnosti.

Zelena knjižnica sama po sebi kao pojam i radni prostor nije dovoljna, već uvelike ovisi i o vještinama te sposobnostima osoba koji njome upravljaju – knjižničarima. Knjižničar bi trebao biti otvorena i komunikativna osoba, spremna saslušati i uvažiti studentove potrebe i prijedloge. Uz spomenuto treba poticati na različite aktivnosti s učenicima i ostalim suradnicima. Kao tri značajne aktivnosti knjižničara navode se: čitanje, informacijska pismenost te kulturna i javna djelatnost, zbog čega je neophodna suradnja između knjižničara i ostalog suradničkog osoblja kako bi se ostvarili svi potencijali učenika i studenata, ali i cjelokupan proces koji zahtijeva različite vrste resursa, bilo da je riječ o materijalnim ili ljudskim (Ferčić, 2023).

Razmišljanje o održivom razvoju početna je komponenta zelene pismenosti, a odnosi se na način na koji se korisnici odnose prema informacijama, izboru informacija te informacijskim vještinama (pretraživanje, korištenje i razmjena informacija), koje utječu na okoliš. Knjižničari imaju mogućnost uključivanja održivosti u procese kritičkog pristupa informacijama, vrednovanja i korištenja informacija kako bi na taj način usmjerili korisnike na razmišljanje prema održivom razvoju (Grlica, 2018). Usvajanje takve pismenosti od presudne je važnosti za knjižničare kako bi mogli učinkovito pretraživati

informacije, kritički ocjenjivati online izvore, upravljati digitalnim zbirkama, pružati virtualne referentne usluge i nuditi obrazovanje u digitalnoj pismenosti (Diseiye i sur., 2024). Fakultetske knjižnice igraju ključnu ulogu u ovom procesu, jer pružaju resurse, podršku i okruženje koje omogućuje studentima da prošire svoje znanje.

4. Inovacije i održivost - budućnost turizma

Kao odgovor na izazove koji proizlaze iz djelovanja čovjeka na okoliš, nastala je paradigma održivog razvoja. Održivi razvoj nužan je u svim sferama ljudskog djelovanja, pa tako i u turizmu. Načela održivog razvoja turizma odnose se na ekološke, gospodarske i društveno-kulturne aspekte razvoja turizma te je između njih nužno uspostaviti ravnotežu kako bi se zajamčila njegova dugoročna održivost (Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine).

Istraživanje Europske komisije provedeno na uzorku građana 27 zemalja Europske unije pokazalo je kako je trećina ispitanika spremna platiti više za zaštitu prirodnog okoliša ili za dobrobit lokalne zajednice. Također, ispitanici su spremni odabrati prijevoz uvažavajući ekološki utjecaj, smanjiti potrošnju vode na odmoru ili doprinijeti aktivnostima nadoknade ugljika poput sadnje drveća. Pri tome su mlađi ispitanici spremniji su mijenjati svoje navike putovanja u smjeru održivosti u odnosu na starije ispitanike (Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine).

Poznato je kako turisti u destinacije najčešće dolaze cestovnim i zračnim prijevozom, koji najviše zagađuju okoliš, a unutar destinacija se primarno koriste osobne automobile, koji su, s obzirom na veliki broj, najveći zagađivači. Povećani cestovni promet nerijetko je popraćen zakrčenošću cesta, bukom, prisutnošću štetnih plinova i tvari u zraku, nedostatkom parkirnih mjesta te u konačnici nezadovoljstvom turista i lokalnog stanovništva stanjem prometa u destinacijama (Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine).

U pogledu važnosti prirodne i kulturne baštine ispitanici snažnije percipiraju pozitivne ekološke i socio kulturološke učinke koje turizam generira u njihovim županijama; većina ispitanika se slaže kako turizam potiče na povećanje svijesti o važnosti očuvanja okoliša, te da turizam utječe i na zaštitu i unapređenje kvalitete okoliša.

Ujedno, jedna od reformskih mjera (C1.6. R1-I2) definiranih Strategijom je i jačanje održivosti te poticanje zelene i digitalne tranzicije, što ide u prilog daljnjem razvoju turizma kao svojevrsnom alatu za očuvanje prirodne i kulturne baštine te povećanju ekološke osviještenosti. Ove mjere potiču zelenu tranziciju u turizmu kroz smanjenje negativnih utjecaja na okoliš te unapređenjem kvalitete života ljudi.

Kako sve više ljudi postaje svjesno potrebe za zaštitom planeta, potražnja za održivim turizmom nastavlja rasti. Cilj je osigurati da turizam bude društveno, ekološki i ekonomski

održiv. Navedeno sa sobom nosi brojne izazove koje je potrebno prevladati kako bi održivi turizam zaživio na svim nivoima društva, u svim generacijskim skupinama. Ključno je educirati što veći broj ljudi o važnosti održivog turizma, što se može postići kroz školske programe, specijaliziranu obuku u turizmu te kampanje za podizanje svijesti među građanima. Vlade moraju podržati ove inicijative kroz financijske potpore, porezne olakšice i regulatorne reforme (Libertas, 2023).

Suvremenim poimanjem, sveučilišta danas nisu više samo obrazovne institucije, već i znanstveni, lokalni i regionalni centri. Osim njihove proaktivne uloge u kontekstu društvene odgovornosti, visokoškolske knjižnice trebaju biti i alat za postizanje održivog razvoja. Kvaliteta knjižničnih usluga više se ne mjeri samo prikupljanjem i pohranjivanjem izvora informacija, već i osiguravanjem dostupnosti i slobodnog pristupa knjigama i idejama. Paralelno s navedenim potrebno je slijediti načela održivosti i zaštite okoliša te se odgovorno odnositi prema lokalnoj zajednici, kako bi se naposljetku zelenim i ekološkim programima te aktivnostima poboljšalo radno okruženja knjižnice, ali i ustanove u čijem je sastavu (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021). Visokoškolske knjižnice omogućuju pristup online zbirkama te organiziraju fizičke izložbe te javna predavanja (Missingham, 2021). Navedenu praksu, također, primjenjuje knjižnica Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, organizirajući brojne radionice i seminare i za nastavnike i studente te ih nastoji osvijestiti o održivom razvoju i ulozi implementacije održivog razvoja u svakodnevni život. Knjižnica organizira i edukativne programe i kampanje te objave na društvenim mrežama (Facebook, Instagram) kako bi se povećala svijest korisnika o važnosti održivog razvoja. Također, vodi se računa da autori izdaju e - izdanja svojih knjiga i udžbenika.

Za kvalitetno obrazovanje od velike je važnosti osigurati studentima i preduvjete poput udobnog i funkcionalnog prostora, dovoljan broj primjeraka propisane obvezne i dopunske literature te informativno-edukativne materijale, uz redovito organiziranje predavanja i radionica kako za studente, tako i za nastavno osoblje. COVID-19 pandemija dodatno je naglasila nužnost digitalne, medijske i informacijske pismenosti bez kojih sudjelovanje u digitalnim platformama ne bi bilo moguće. Društvene mreže predstavljaju korisnu platformu te također imaju važnu ulogu u prezentaciji i vidljivosti knjižničnih usluga i djelatnosti (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021).

Nastavni planovi i programi trebaju biti prilagođeni tržišnim potrebama, s fokusom na stvaranje kreativnih odnosa i komunikacije. Suvremeno obrazovanje u nastavnim planovima i programima podrazumijeva uvođenje različitih kreativnih programa i projekata usmjerenih na privlačenje studenata i razvoj njihovih individualnu kreativnosti te umjetničko izražavanje (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021). Tečajeve i kolegije o održivosti treba uključiti na fakultete i predavati studentima i knjižničarima na početku karijera, kako bi stekli viziju i predznanje te usvojili ideje i ciljeve koje će komunicirati i primjenjivati u kasnijem radu (John Dada, 2021).

Zaposlenici knjižnice trebaju sudjelovati u izgradnji i osiguranju ekološki prihvatljivog radnog okruženja. Njihova uloga je značajna u razvijanju svijesti o nužnosti promjene loših navika kako bi se npr. smanjila nepotrebna potrošnja papira, potaknula intenzivnija komunikacija putem e-maila, optimiziran ispis i kopiranje dokumenata, odvajanje i recikliranje otpada, uporaba staklenih čaša i papirnatih vrećica. U pogledu ekološke dimenzije, dobar primjer je prostor knjižnice upotpuniti zelenilom i cvijećem, čime bi bila i vizualno atraktivnija (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021).

Identificiranjem potrebe i interesa za obrazovanjem u području održivog razvoja Fakultet nudi programe u obrazovnoj vertikali na prijediplomskim, diplomskim i doktorskim studijima. Završenim prijediplomskim studijem Menadžment održivog razvoja studenti će steći znanja, vještine i kompetencije za vođenje održivih poslovnih praksi u turizmu i ugostiteljstvu i biti sposobni rješavati složene zadatke te voditi ekonomske i društvene procese u poslovnoj ekonomiji, turizmu i održivom razvoju. Studenti će također znati kako pratiti i vrednovati trendove u održivom razvoju turizma, planirati održive turističke politike, te primjenjivati poslovne metode i modele u turizmu, ugostiteljstvu i održivom razvoju. Fakultet je uključen u realizaciju velikog broja europskih projekata koji se bave istraživanjem osiguranja održivog razvoja, pravedne tranzicije i zaštite okoliša, a sve s naglaskom na turizam. Obrađuju se i teme poput inovacija, klimatskih promjena, obnovljivih izvora energije, stvaranje novih radnih mjesta, kružne ekonomije, razvoja i poboljšanja infrastrukture. Od 2021. godine na Fakultetu djeluje eko odbor čija je glavna zadaća promicanje i provođenje projekata održivog razvoja, s posebnim naglaskom na ekološku i društvenu komponentu. Fakultet je prva sastavnica na Sveučilištu u Rijeci koja je dobila Međunarodno priznanje i Zelenu zastavu za postignuća u području zaštite okoliša. Upravo interakcija teorije i prakse potiče kontinuirano obrazovanje o održivom razvoju turizma, u čemu Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu ima značajnu ulogu. Učenje o održivom razvoju trebalo bi početi od najranijeg obrazovanja s naglaskom na ekonomsku, ekološku, kulturnu i lokalnu održivost. Turizam bi tako postao sastavni dio prakse i života svakog stanovnika destinacije, a svijest o očuvanju bila bi prisutna od mlađih uzrasta.

5. Izazovi zelenih knjižnica u implementaciji održivih praksi

Kao najčešće prepreke uvođenju održivih praksi nameću se: ograničena financijska sredstva, nedostatak svijesti i znanja, otpor promjenama, dostupnost i pristup zelenim tehnologijama, institucionalne prepreke i nedostatak specijalizirane stručnosti (Shahzeb i Subhajt, 2023).

Zelene inicijative često zahtijevaju značajna ulaganja energetske učinkovite tehnologije, sustave obnovljive energije i održivu infrastrukturu. Financijska ograničenja s kojima se suočavaju knjižnice, osobito one s ograničenim proračunima, jedan su od glavnih izazova u provedbi ovakvih praksi.

Mnogi knjižničari još uvijek imaju nedovoljna znanja i ograničenu svijest o važnosti održivih praksi. Nerazumijevanje može biti prepreka usvajanju zelenih inicijativa jer pojedinci možda nisu svjesni prednosti, strategija i dostupnih resursa za provedbu održivih praksi u knjižnicama.

Knjižnice, kao i svaka druga institucija mogu pokazivati otpor prema uvođenju promjena. Uključivanje održivih praksi može zahtijevati promjenu tradicionalnih radnih procesa, operacija i načina razmišljanja, zbog čega prevladavanje otpora također može biti jedan od izazova.

Dostupnost i pristup zelenim tehnologijama, energetski učinkovitoj opremi i ekološki prihvatljivim materijalima mogu isto tako predstavljati izazov. Ograničena dostupnost ili visoki troškovi ovih resursa mogu biti uzrok ne implementacije održivih praksi u knjižnicama.

Kao najznačajnije mogućnosti razvoja zelenih knjižnica valja istaknuti sljedeće: podršku i politiku vlade, suradnju i dijeljenje znanja, angažman zajednice i obrazovanje, tehnološki napredak (Shahzeb i Subhajt, 2023).

U nastavku rada iznose se rezultati istraživanja stavova studenata turizma o okolišnim izazovima općenito, ekološkoj svijesti, praksama koje se provode u okviru održivog razvoja te izazovima za transformiranje u zelenu knjižnicu.

6. Metodologija i rezultati istraživanja

Ciljna skupina ispitanika obuhvaća studente svih godina Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, smjera Menadžment održivog razvoja, koji su kao takvi relevantni za ovo područje istraživanja. Kvantitativnim istraživanjem i metodom ispitivanja prikupljena su 192 valjano ispunjena upitnika.

Korištena je Likertova ljestvica od pet stupnjeva za izražavanje stupnja slaganja i važnosti. Podatci su analizirani statističkim softverom za društvene znanosti – SPSS verzija 29.0.0.0., pomoću metoda deskriptivne statistike, t-testa nezavisnih uzoraka, jednosmjerne analize varijance (ANOVA) i korelacijske analize. Deskriptivnom statistikom analizirana su demografska obilježja ispitanika, a ista je korištena i za izračunavanje aritmetičkih sredina i standardnih devijacija u glavnim konceptima istraživanja. T-testom cilj je bio utvrditi razlike između dviju skupina, u ovom slučaju postoji li razlika u upoznatosti s konceptom zelene knjižnice s obzirom na spol. Cilj je također bio utvrditi postojanje statistički značajnih razlika između skupina koje sadrže tri ili više kategorije, odnosno postoji li statistički značajna razlika u ocjeni važnosti pojedinih okolišnih izazova s obzirom na dob ispitanika, u ocjeni zainteresiranosti zaposlenika za zelene knjižnične usluge, te postoji li razlika u upoznatosti s konceptom zelene knjižnice s obzirom na dob ispitanika, zbog čega je u tom slučaju primijenjena ANOVA.

Analizirajući socio-demografski profil ispitanika, u uzorku je zastupljeno 80,2% žena a najviše ispitanika su studenti viših godina studija.

U pogledu okolišnih izazova u Hrvatskoj, studenti su stava kako je najvažnije pravilno odlaganje i recikliranje otpada. Zagađenje zraka (46,88%) i poplave (25,52%) također imaju veliku važnost. Rezultati analize odgovora na pitanje o okolišnim izazovima prikazani su u nastavku.

Tablica 1: Deskriptivna analiza za okolišne izazove

Varijabla	AS	SD
Poplave	3,91	0,924
Zagađenje zraka	4,28	0,865
Recikliranje otpada	4,37	0,735
Odlaganje smeća	4,46	0,686

Izvor: rezultati istraživanja

Rezultati deskriptivne statistike pokazuju kako su ispitanici sve promatrane okolišne izazove ocijenili važnima. Kao najvažniji okolišni izazov naveli su pravilno odlaganje smeća (4,46), dok su poplava pridali najmanju važnost (3,91).

Tablica 2: Analiza varijance za okolišne izazove i dob ispitanika

		Zbroj kvadrata	df	AS	F	Sig.
Poplave	Između skupina	4,454	3	1,485	1,759	0,157
	Unutar skupina	157,849	187	0,844		
	Ukupno	162,304	190			
Zagađenje zraka	Između skupina	2,654	3	0,885	1,185	0,317
	Unutar skupina	139,639	187	0,747		
	Ukupno	142,293	190			
Recikliranje otpada	Između skupina	0,460	3	0,153	0,280	0,839
	Unutar skupina	102,148	187	0,546		
	Ukupno	102,607	190			
Odlaganje smeća	Između skupina	0,642	3	0,214	0,451	0,717
	Unutar skupina	88,729	187	0,474		
	Ukupno	89,372	190			

Izvor: rezultati istraživanja

Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u ocjeni važnosti pojedinih okolišnih izazova s obzirom na dob ispitanika.

Po pitanju izazova za transformiranje u zelenu knjižnicu najviše studenata je stava kako je to primarno zbog neadekvatnog budžeta (50,52%), a onda i nedostatka smjernica o ekološkoj osviještenosti (50,52%). Vidljivo je kako s navedenim tvrdnjama iskazuju jednako slaganje.

Vezano uz strategije koje knjižnice mogu koristiti kako bi senzibilizirale korisnike da postanu ekološki prihvatljiviji i odgovorniji, ispitanici svim ponuđenim tvrdnjama pridaju visoki stupanj slaganja. Od strategija se najviše ističu: organiziranje kampanje podizanja svijesti o smanjenju otpada i obrazovanju (48,44%), širenje ciljeva zaštite okoliša (47,40%) i činiti ekološki prihvatljive informacije dostupnima (46,88%).

Najviše ispitanika nije sigurno osjeća li se upoznato s konceptom zelene knjižnice (41,67%). Budući da svega 1% ispitanika u potpunosti razumije što su zelene knjižnice, neophodno je da knjižničari poduzmu nekoliko ključnih koraka. Prvo, mogu organizirati edukativne radionice i seminare te pripremiti informativne materijale koji objašnjavaju održive prakse u knjižnicama. Osim toga, važno je povećati vidljivost tih inicijativa putem web stranica, društvenih mreža i isticanjem postignuća vezanih za zelenu knjižnicu. Primjena održivih praksi unutar knjižnice također može igrati značajnu ulogu, uključujući reciklažu i energetske učinkovite metode, dok organiziranje edukativnih izložbi može dodatno podići svijest. Suradnja s ekološkim organizacijama i sudjelovanje u lokalnim ekološkim projektima također može pomoći u promicanju koncepta zelene knjižnice. Uključivanje tema o održivosti u obrazovne programe i provođenje anketa za prikupljanje povratnih informacija o potrebama korisnika mogu unaprijediti strategije i poboljšati informiranost o ovom konceptu.

Tablica 3: Deskriptivna analiza za upoznatost s konceptom zelene knjižnice i spol

	Spol	n	AS	SD	Standardna pogreška AS
Upoznatost s konceptom zelene knjižnice	Muški	37	2,14	1,004	0,165
	Ženski	155	2,55	0,899	0,072

Napomena: *AS - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Izvor: rezultati istraživanja

Rezultati pokazuju da ispitanice ženskog spola ocjenjuju svoje poznavanje s konceptom zelene knjižnice s nešto višom prosječnom ocjenom u odnosu na muške ispitanike.

Kako bi se ispitala značajnost uočene razlike, proveden je t-test za nezavisne uzorke.

Tablica 4: *T-test nezavisnih uzoraka za upoznatost s konceptom zelene knjižnice i spol ispitanika*

		Leveneov test o jednakosti varijanci		t-test o jednakosti AS						
		F	Sig.	t	df	Sig. (dvostrani test)	Razlika AS	St. Pogreška razlike AS	Interval 95 % pouzdanosti za razlike AS	
									Donja granica	Gornja granica
Upoznatost s konceptom zelene knjižnice	Jednake varijance	0,531	0,467	-2,456	190	0,015	-0,413	0,168	-0,745	-0,081
	Varijance nisu jednake			-2,293	50,640	0,026	-0,413	0,180	-0,775	-0,051

Izvor: rezultati istraživanja

Rezultati t-testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika u ocjeni poznavanja koncepta zelene knjižnice između muških i ženskih ispitanika.

Također, ispitano je postojanje značajne razlike za upoznatost s konceptom zelene knjižnice s obzirom na dob ispitanika.

Tablica 5: *Jednosmjerna analiza varijance za upoznatost s konceptom zelene knjižnice i dob ispitanika*

	Zbroj kvadrata	df	AS	F	Sig.
Između skupina	6,013	3	2,004	2,358	0,073
Unutar skupina	159,799	188	0,850		
Ukupno	165,813	191			

Izvor: rezultati istraživanja

Na temelju rezultata analize varijanci može se zaključiti kako ispitanici različite dobi imaju sličnu razinu poznavanja koncepta zelene knjižnice.

Tablica 6: *Deskriptivna analiza za očekivanu uloga knjižničara i knjižnica u ostvarenju ciljeva održivog razvoja*

Varijable	AS	SD
Osposobljavanje korisnika knjižnice	4,06	0,816
Pružanje digitalnih informacijskih usluga	4,05	0,740
Razvijanje kulture čitanja	4,09	0,764
Širenje informacija o mogućnostima zapošljavanja	4,11	0,791
Organiziranje talk showa o ciljevima održivog razvoja	3,93	0,869
Programi zagovaranja za ciljeve održivog razvoja	4,03	0,785
Očuvanje kulturne baštine i autohtonog znanja	4,10	0,812

Izvor: rezultati istraživanja

Vidljivo je kako ispitanici iskazuju visoki stupanj slaganja sa svim tvrdnjama za ulogu knjižničara i knjižnica.

Tablica 7: Deskriptivna analiza za ocjenu zaposlenika knjižnica i njihovih aktivnosti

Varijable	AS	SD
Posjedovanje "zelenih" i "eko" kompetencija	3,65	0,943
Kontinuirano stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje	3,77	0,911
Sudjelovanje u volonterskom i humanitarnom radu	3,82	0,898
Poticanje odgovornog ponašanja prilikom potrošnje papira, tonera i ostalog uredskog materijala	3,90	0,915
Prijava aktivnosti i projekata knjižnice na natječaje raspisane od strane grada, županije, vladinih i nevladinih organizacija i institucija	3,79	0,966
Prijava aktivnosti i projekata knjižnice na natječaje EU fondova	3,78	0,919
Osmišljavanje "zelenih" aktivnosti i projekata	3,80	0,934

Izvor: rezultati istraživanja

Rezultati u tablici pokazuju kako ispitanici najviši stupanj slaganja po pitanju aktivnosti zaposlenika u knjižnici izražavaju s poticanjem odgovornog ponašanja prilikom potrošnje papira, tonera i ostalog uredskog materijala (3,79), sudjelovanja u volonterskom i humanitarnom radu (3,82) te osmišljavanja "zelenih" aktivnosti i projekata (3,80).

Korelacijskom analizom istražilo se je postoji li povezanost između ocjene aktivnosti zaposlenika i očekivane uloge zaposlenika s jedne strane, te ocjene zainteresiranosti zaposlenika za zelene knjižnične usluge s druge strane.

Tablica 8: Korelacijska analiza za ocjene zanimanja zaposlenika za zelene knjižnične usluge, ocjene aktivnosti zaposlenika i očekivane uloge zaposlenika

Varijabla	Zanimanje zaposlenika za zelene knjižnične usluge
Zanimanje zaposlenika za zelene knjižnične usluge	1,000
Aktivnosti zaposlenika	0,396*
Očekivane uloge zaposlenika	0,328*

Napomena: * značajno na razini 0,01

Izvor: rezultati istraživanja

Na temelju provedene korelacijske analize može se zaključiti da postoji statistički značajna povezanost između ocjene aktivnosti zaposlenika i ocjene zanimanja zaposlenika za zelene knjižnične usluge. Rezultati ukazuju na umjerenu i pozitivnu povezanost ($r = 0,396$, $p < 0,01$). Prema tome, što su bolje ocijenjene aktivnosti zaposlenika, to će biti i bolje cijenjena zainteresiranost zaposlenika za zelene knjižnične usluge. Nadalje, statistički značajna povezanost prisutna je između očekivane uloge zaposlenika i ocjene zanimanja zaposlenika za zelene knjižnične usluge. Rezultati ukazuju na umjerenu i pozitivnu povezanost ($r = 0,328$, $p < 0,01$). Prema tome, što su viša očekivanja o ulozi knjižničara

i knjižnice u ostvarenju održivog razvoja, to će biti i bolje cijenjena zainteresiranost zaposlenika za zelene knjižnične usluge.

Unatoč pozitivnim praksama, još uvijek veliki udio ispitanika (47,9%) nije informiran o aktivnostima knjižnice. Razvijanjem učinkovitijih strategija za informiranje i angažiranje korisnika, knjižnica može dodatno unaprijediti svoju povezanost sa zajednicom i osigurati da korisnici budu bolje upoznati s dostupnim resursima i programima. Čak 65,6% ispitanika je stava kako knjižnica Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu promovira svoje zelene aktivnosti, putem plakata, brošura, oglasne ploče (koja se nalazi ispred knjižnice Fakulteta) te biltena.

Ispitanici su iznijeli interesantne prijedloge koji bi pridonijeli zelenijem promišljanju te smatraju da bi se postavljanjem solarnih panela na zgradu Fakulteta (u kojoj se nalazi i knjižnica), institucija transformirala u „zelenu“, koristeći obnovljive izvore energije. Kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš, knjižničari se potiču na transformaciju postojećih knjižnica u zelene (Tanzin i sur., 2024). Digitalizacija bi omogućila veću dostupnost informacija o zaštiti okoliša i održivosti. Osim toga, trebalo bi osmisliti više edukativnih materijala i tutorijala za zelenu štednju, aktivnije oglašavanje događaja ekološke tematike i uključivanje studenata u iste, moglo bi dovesti do stvaranja novih zelenih projekata. Nadalje, recikliranjem papira, ograničavanjem ispisa te nabavom literature od ekološkog papira, značajno bi se smanjio otpad te se tako podržavaju zelene prakse knjižnice. Ključna je i edukacija svih djelatnika Fakulteta o konceptu „zelene“ knjižnice i strategijama za njen razvoj. Umrežavanje zelenih knjižnica i održavanje konferencija o zaštiti okoliša, kao i postavljanje informativnih plakata dodatno doprinose promicanju održivih praksi.

5. Zaključak

Brzi tehnološki razvoj, popraćen sve većim gomilanjem otpada i onečišćenjem, prekomjerne upotrebe sirovina i nekontrolirane potrošnje energije, ugrožavaju prirodnu ravnotežu. Navedeno se ogleda u posljedicama globalnog zatopljenja, nestanka koraljnih grebena, izumiranja divljih vrsta i slično (Zobundžija i Dolaček-Alduk, 2021). Prekomjernim iskorištavanjem prirodnih resursa i dobara, neprimjerenim masovnim turizmom kao i brojnim društveno tehničkim promjenama, suvremeno društvo suočeno je s jednim od najvećih izazova današnjice - ekološkim pitanjima i problemima koji su aktualniji nego ikada prije. Kako bi se spriječilo daljnje ugrožavanje okoliša koje je nastalo ponajprije zbog financijskih interesa i neodgovornih postupanja, neophodne su i promjene u ljudskome ponašanju (Ferčić, 2023). Održiva budućnost turizma ali i opstanka resursa za buduće generacije nije moguća ponajprije bez odgoja i obrazovanja. U procesu osvješćivanja, edukacije i informiranja primarnu odgovornost imaju knjižnice, koje mogu kroz odgojno obrazovne aktivnosti definirati nove sustave vrijednosti u kojima se daje do znanja da čovjek nije gospodar prirode nego je njezin trenutni stanovnik te je dužan ponašati se u skladu s time (Ferčić, 2023). Obrazovanje može pružiti transformativne promjene u

načinu razmišljanja i djelovanja te ponašanja prema sadašnjim i budućim generacijama (Devine i Appleton, 2023). Ključna uloga knjižnica u obrazovanju za održivost nije samo u prijenosu znanja, već i u oblikovanju stavova i vrijednosti koji će voditi ka odgovornijem odnosu prema održivom razvoju. Kroz integraciju održivosti u sve aspekte svog rada, knjižnice mogu postati uzor i katalizator pozitivnih promjena u društvu.

Zelene knjižnice u svojem djelovanju imaju zelene programe po uzoru na već postojeće projekte zelenih knjižnica u Hrvatskoj ili u svijetu (Ferčić, 2023). Promicanje zelenih aktivnosti u knjižnicama danas je nužna potreba. Knjižnice kao informacijski i obrazovni centri imaju značajnu ulogu u promoviranju održivog razvoja među svim svojim korisnicima. Održiva praksa, bilo kroz promicanje zelenih usluga i programa ili integraciju održivih principa u knjižnično poslovanje, pridonosi boljem razumijevanju i prakticiranju ekoloških vrijednosti. S povećanom edukacijom knjižničara, i kontinuiranim promicanjem ekoloških vrijednosti, budućnost ovih inicijativa, a samim time i budućnost novih generacija, može biti značajno poboljšana (Ferčić, 2023). Knjižnice moraju surađivati s međunarodnim organizacijama i institucijama, slijediti najbolje primjere i poduzimati aktivnosti u skladu s okolišem i održivošću (John Dada, 2021).

Analiza dosadašnjih istraživanja u ovom području rezultirala je spoznajom kako održivi razvoj predstavlja izazov za sve dionike i složeni proces koji treba uravnoteženo djelovati između zahtjeva lokalne zajednice, poduzetnika i okoliša. To je posebno značajno u turizmu za čiji se razvoj intenzivno koristi prostor. S jedne strane, očuvani krajolik predstavlja atrakcijsku osnovu neke destinacije i treba ga očuvati a s druge strane, izgradnja novih smještajnih kapaciteta bilo koje vrste događa se nauštrb prostora. Stoga je potrebno pažljivo planirati i promišljati razvoj turističkih destinacija. Uloga obrazovnog sustava, a naročito visokoobrazovanih institucija koje educiraju menadžerske kadrove, u tom je procesu ključna. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u svakoj prilici mora osvještavati, kako svoje studente, tako i širu zajednicu o nužnosti suradnje sveučilišta, gospodarstva, vladinih institucija i lokalne zajednice kako bi se očuvalo i zaštitilo prirodno okruženje. Ovo je važno ne samo za nastavni i istraživački proces koji fakultet provodi u području održivosti, već i za transfer stečenog znanja u gospodarstvo i zajednicu.

Zahvala

Konceptualizacija: I.K., R.A., metodologija: D.G., R.A., prikupljanje podataka: R.A., I.K., obrada podataka: R.A., formalna analiza: D.G., istraživanje: R.A., I.K., pisanje: D.G., R.A., I.K. pregled i uređivanje: D.G., R.A., I.K. nadzor: D.G., verifikacija i konačno odobrenje: D.G.

Literatura

- Antonelli, M. (2008). The Green Library Movement: An Overview and Beyond. *Electronic Green Journal*, 1(27). <https://doi.org/10.5070/g312710757>
- Ajani, Y. A., Tella, A. i Enakrire, R. T. (2024). The green library revolution: a catalyst for climate change action. *Collection and Curation*, 43(2), 60-67. <https://doi.org/10.1108/CC-10-2023-0032>
- Bangar, M. S. (2018). Green Libraries in India: An Overview. *Knowledge Librarian, Special Issue*, 222–230. <https://www.klibjlis.com/sp2018jan37.pdf>
- Briant, J. (2015). Development goals for the new millennia: Discourse analysis of the evolution of the 2001 millennium development goals and 2015 sustainable development goals [Thesis, Arizona State University]. Preuzeto s https://keep.lib.asu.edu/system/files/c7/131964/Briant_asu_0010N_15035.pdf (pristupljeno 3.9.2024.)
- Čadovska, I. i Tkalčić, A-M. (2017). Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 60(1), 65-77. <https://hrcak.srce.hr/file/278661>
- Devine, J. i Appleton, L. (2023). Environmental education in public libraries. *Library Management*, 44(1/2), 152-165. <https://doi.org/10.1108/LM-10-2022-0091>
- Diseiye, O., Ejiro Ukubeyinje, S., Oladokun, B. D. i Kakwagh V. V. (2024). Emerging Technologies: Leveraging Digital Literacy for Self-Sufficiency Among Library Professionals. *Metaverse Basic and Applied Research*. 3(59). <https://doi.org/10.56294/mr202459>
- Dragaš, B. (2017). Zelene knjižnice za zelenu pismenost: hrvatsko iskustvo. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 60(4), 221-241. <https://hrcak.srce.hr/file/288857>
- Eko odbor (16. 8. 2024). Preuzeto s <https://fthm.uniri.hr/zivotfmtu/eko-odbor/> (pristupljeno: 3. 9. 2024.)
- Ferčić, M. (2023). *Zelene školske knjižnice*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Grlica, M. (2018). *Zelena pismenost aktivnosti i programi knjižnica u promicanju održivog razvoja i zaštite okoliša*, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci.
- Gupta, S. (2020). Green Library: A Strategic Approach to Environmental Sustainability. *International Journal of Information Studies & Libraries*, 5(2), 82-92.
- John Dada, K. S. (2021). Green library – Reducing carbon footprints towards Sustainable Development in libraries: A Case Study of Federal College of Education Library, Zaria, Nigeria. *Ciência da Informação em Revista*, 8(1), 4-15. 10.28998/cirev.2021v8n2a.

- Khromiak, Y. (2022). Implementation of green technologies in the library. *Integrated Communications*, 9, 89–94. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2020.1.15>
- Latif, A., Khalid, A., Rasheed, A. i Mirza, T. (2023). Eco Literacy: Assessing the Contribution of Public Sector College Libraries of Bahawalpur District. *Journal of Social Sciences Review*, 3(1), 659–666. <https://doi.org/10.54183/jssr.v3i1.207>
- Li, Yang (2023). Green library research: A bibliometric analysis. *Public Library Quarterly*, 42(4), 424–443. <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2116886>
- Libertas (2023). *Održivi turizam – odgovorno uživanje u putovanjima* <https://www.libertas.hr/en/za-studente/odrzivi-turizam-odgovorno-uzivanje-u-putovanjima/> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
- Loder, M. W. (2010). Libraries with a future: How are academic library usage and green demands changing building designs?. *College and Research Libraries*, 71(4), 348–360. <https://doi.org/10.5860/crl-37r1>
- Missingham, R. (2021). A New Lens for Evaluation – Assessing Academic Libraries Using the UN Sustainable Development Goals. *Journal of Library Administration*, 61(3), 386–401. <https://doi.org/10.1080/01930826.2021.1883376>
- Obrazovna vertikalna u održivom razvoju: FMTU spaja održivost, obrazovanje i turizam (23. 7. 2024). Preuzeto s <https://www.novilist.hr/zajedno/obrazovna-vertikalna-u-odrzivom-razvoju-fmtu-spaja-odrzivost-obrazovanje-i-turizam/> (pristupljeno: 5. 9. 2024.)
- Ekoaktivnosti Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu: Održivost, inovacije i rad u skladu s prirodom (23. 7. 2024). Preuzeto s <https://www.novilist.hr/zajedno/ekoaktivnosti-fakulteta-za-menadzment-u-turizmu-i-ugostiteljstvu-odrzivost-inovacije-i-rad-u-skladu-s-prirodom/> (pristupljeno: 5. 9. 2024.)
- Pagore, R. i Chalukya, B. V. (2022). Green library: An overview. *IP Indian Journal of Library Science and Information Technology*, 7(1), 36–39. <https://doi.org/10.18231/j.ijlsit.2022.007>
- Shahzeb, H. i Subhajit, P. (2023). Charting a Sustainable Path: Empowering Green Libraries for a Greener Future in India. *International Journal of Information Studies and Libraries*, 8(1), 38–49. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.23906142.v1>
- Shukla, R., Sharma, A. i Singh, M. (2020). Sustainability development of green libraries and its features, importance, and standards. *International Journal of Information Dissemination and Technology*, 10(4), 219–226. <https://doi.org/10.5958/2249-5576.2020.00040.0>
- Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*, NN 2/2023. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_01_2_18.html (pristupljeno: 6. 9. 2024.)

Sustainable library. Online Dictionary for Library and Information Science. (22.7 2024.)
Preuzeto s https://odlis.abc-clio.com/odlis_s.html (pristupljeno: 6. 9. 2024.)

Tanzin, M. i Mostak Gausul Hoq, K. (2024). Transforming the Dhaka University Library into a Green Library: Opportunities and Challenges. *Electronic Green Library*, 1(49), 1-25. 10.5070/G314962681

Zobundžija, V. i Dolaček-Alduk, Z. (2021). The role of higher education libraries in promoting sustainable development - an example of the practice of the library at the Faculty of Civil Engineering and Architecture Osijek. *E-zbornik Faculty of civil engineering*. 21(11), <https://doi.org/10.47960/2232-9080.2021.21.11.53>

GREEN LIBRARIES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM

Daniela GRACAN

University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Primorska 46,
Opatija, Croatia
danielag@fthm.hr

Iva KOVACEVIC MELINCEVIC

University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Primorska 46,
Opatija, Croatia
ivak@fthm.hr

Romina AGBABA

University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Primorska 46,
Opatija, Croatia
romina.agbaba@fthm.hr

Summary

In today's fast-moving and digital age, in which various crisis situations are becoming increasingly common, sustainable development is an indispensable factor for the future development of tourism. It is necessary to promote and develop awareness of sustainable development among all generations, including in universities. At the Faculty of Tourism and Hospitality, in addition to the study programme and courses on sustainable development, awareness is also promoted through the libraries, which have special, extensive departments and hold various workshops on sustainable development. The aim of the article is to draw conclusions about the students' perception of sustainable development based on the research carried out and to emphasise the contribution of the green library concept to the environment in which the students find themselves. The research has shown that students apply the basic postulates of sustainable development, but the majority of respondents are not fully aware of the concept of a green library. In the context of environmental challenges, students attach the greatest importance to the proper disposal and recycling of waste. In the future, awareness of the green library concept should be raised among tourism students through workshops, training and lectures so that they better understand the importance and impact of sustainable development on the environment.

Key words: tourism, sustainable development, green libraries, students

Key message of the paper: Sustainable development is crucial for the future of tourism, and green libraries play an important role in this process as centres of education and ecological awareness. Research among students has shown that although they apply the basic principles of sustainable development, awareness of the concept of green libraries is still low. Raising awareness through workshops, training and lectures is essential for students to better understand the importance of sustainability and its impact on the environment.